

Криклива К. П.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Ю. М. Нідзельська

ОСОБЛИВОСТІ КОЛІРНОГО СИМВОЛІЗМУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛЬОРЕМ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Перш за все, зазначимо, що поняття символу і сьогодні залишається остаточно невизначеним. Саме це породжує багатоаспектність у тлумаченнях у різних галузях знань, у мовознавстві зокрема. Колір як вагомий транслятор символічних значень на разі привертає увагу багатьох науковців, що головним чином зумовлює актуальність представленого дослідження поряд із вживанням кольорів у фразеологічних конструкціях (І. Голумбовська, А. Кунін, Ю. Лотман, В. Телія, С. Термінасова). *Об'єктом* цієї роботи є специфічний характер колірної символіки та кольори як елементи фразеологізмів в англійській мові.

Предмет – поняття символу, фразеологізму, смисловий потенціал кольором, основні типи колірної символіки та варіанти перекладу ФО. *Мета* роботи проаналізувати особливості перекладу фразеологізмів з елементами кольорів, висвітлити специфічне символічне наповнення кольорів. Таким чином, *сі мвол* варто розуміти як знак, сутність, яка означає іншу сутність. Знаком можуть виступати об'єкт, зображення, що заміщує собою інше поняття використовуючи для цього асоціацію, подібність або домовленість (наприклад, матеріальний об'єкт може використовуватись для позначення абстрактного поняття) [3, с. 11]. Крім того, варто зазначити, що символ є закодованим у контекстах багатьох культур, тому отримує різний смисл. Його розуміють як знак, в якому первинний смисл виступає формою для вторинного.

Таким чином, символ співвідносять зі змістом тієї культурної інформації, яку передає [5, с. 39]. Варто зазначити, що один і той самий символ може мати багато смислів. Таким чином, можливо виокремити його характеристики: *образність, мотивованість, комплексність змісту, розмитість меж значень та*

архетиповість. Викликає зацікавленість у лінгвістів той факт, що часто символами стають позначення кольорів [1; 2; 6]. Проведені дослідження у цій сфері вказують, що за колір у людини відповідають 10 пігментних генів, які складають певний набір. Тому дві особи можуть дивитися на один і той самий предмет, але сприймати його колір по-різному. Поняття про кольори, слова, які виражають ці поняття, зв'язок між поняттями і словами залежать від різних систем головного мозку [5, с. 41].

Найбільш часто використовуються так звані «основні кольори», до яких відносять *білий, чорний, червоний, синій, зелений, жовтий і фіолетовий*. Водночас можна виділити три основних типи *колірної символіки*: 1) колір сам по собі (тобто ізольовано від інших кольорів і форм) є першим різновидом колірною символу, що відрізняється багатозначністю, суперечливістю; 2) кольорове поєднання, що містить два і більше кольорів, що складають символічне ціле, сенс якого зводиться від суми значень окремо взятих кольорів; 3) поєднання кольору і форми власне представляє третій тип колірною символу – символіка кольорових форм, як абстрактних геометричних фігур, так і конкретних фізичних предметів, наприклад, символіка дорогоцінних каменів [7, с. 47]. Важливим аспектом вважаємо те, що кольори здатні впливати на людей по-різному, в залежності від їх національної належності. Сприйняття особою кольору є певним чином неусвідомленим процесом, тому особливе поєднання кольорів спонукає до дій. Таким чином, можна стверджувати, що кольоронім *black* є семантично негативним і в поєднанні з іншими лексемами не змінює своєї конотації. Варто зазначити, що не завжди в укр. варіанті зберігається колірний компонент, як-от: *devil is not so black as he is painted* – не так страшний чорт, як його малюють. У такому контексті кольоронім відсутній, але його негативне значення відображається прикметником *страшний*. До складу деяких словосполучень лексема *black* увійшла у непрямому значенні. Набувають виразності наступні значення лексеми *black*: *a black year* (чорний рік, нещасливий), *a black day* (чорний день); *to look black*, що має значення похмурий). У даному випадку відіграє роль психологічне трактування *чорного*

кольору, який, несе на собі відбиток смерті, скорботи. До того ж, відомими є сталі словосполучення *the Black Death*, чорна смерть, епідемія чуми у Європі в 14 ст. та *to have the black dog on one's back* – хандрити [2, с. 205, 218]. Для англійської мови типовим є співвіднесення чорного кольору з чим-небудь поганим, а білого – з хорошим. Складені номінативні групи з прикметником *black* мають негативні конотації, у цих випадках *black sheep* (чорна вівця), *black market* (чорний ринок), *blackmail* (шантаж) *black* асоціюється зі злом [6; 5]. Так, незважаючи на первинний позитивний символізм кольороніма *white*, що асоціюється з чистотою, невинністю та свіжістю, цей колір має неоднозначні тлумачення, згадаймо про ФО *white slave* (дівчина, яку експлуатує хазяїн), *whiteslave traffic* (торгівля живим товаром). Крім того, *white* – колір миру (*white dove*). Навіть тоді, коли *white* сполучається з іменником, який позначає дещо погане, *white* покращує негативне значення останнього: *white lie* – неправда заради порятунку [5, с. 42; 6].

В мовленні функціонують переосмислені ФО, в яких кольоронім *blue* не має власної семантики, а увиразнює значення самого фразеологізму, наприклад, це такі фразеологізми: *to turn the air blue* (дуже лаятися); *by all that's blue!* (хай йому чорт!). Цей приклад є вигуком, містить колірний елемент, що підсилює негативне емоційне забарвлення висловлювання. Для англійського етносу синій колір асоціюється з негативними емоційними станами. В такому випадку очевидним є вибір кольороніму *blue* для вигуку, щоб виразити небажання з чимось боротися або прокльони. До того ж, в Англо-російському словнику А. Куніна зафіксовано інші вживання ФО із цією складовою *blue devils* – туга, меланхолія; *a blue fit* – удар, потрясіння; *sing the blues* – скаржитися на свою долю; *blue fear* – паніка [2, с. 209, 282, 93].

Варто зазначити, що яскраво наділеним символічним змістом є кольоронім *red*, який набуває значення святковості, радості, наприклад, *red-letter day*; того, що кидається у вічі, *to paint smth. red* (зображати щось у яскравій сенсаційній формі), що крім ознаки кольору містить конотації яскравості. З іншого боку,

вказаний колір може слугувати символом кохання, *red roses*. Така ФО, як: *the red cock will crow in his house* [2, с. 159] має значення того, що особу, її дім, підпалять, звідси англ.: *red cock* (пожежа), що перекладають укр. *пустити червоного півня*.

Вживання кольороніма *червоний* є виправданим, вогонь є червоним, що стосується лексеми *cock*, такий вибір можна пояснити тим, що форма вогню нагадує гребінь півня.

Green як один з основних кольорів заздрощів в межах англосмовної картини світу зустрічається у таких ФО: *green with envy*, тобто готовий лопнути від заздрощів, *to look through green glasses*, *green-eyed monster*, ревнувати. Крім того, у сполученнях *green goods* (фальшиві гроші) та *green goods man* (фальшивомонетник) зелений колір пов'язаний з зеленим кольором банкнот, а влада грошей це, відповідно, *green power*. Зелений як символ дозволу, є складовою частиною фраземи *the green light* [6, 2]. У англосмовному суспільстві кольоронім *yellow* здебільшого позначає негативні явища. Це можна пояснити трагічними подіями історії, наприклад, епідемії пропасниці. Вибір даного кольору є логічним, адже під час хвороби (*yellow fever*) тіло людини набувало жовтого кольору, на будинках були сигнальні жовті прапори. Вживання цього кольороніму спостерігають у прикладах: *yellow journal* (бульварний журнал), *yellow journalism* (бульварна преса), яке не є випадковим, тому що бульварні журнали друкували використовуючи неякісний жовтуватий папір. Також функціонує фразеологізм *yellow streak*, який імплікує боягузництво. Як було згадано, кольори функціонують у складі фразеологізмів. Так, *фразеологізмом* називають стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, яка наділена цілісним значенням і здатна сполучатися з іншими словами, вона може вступати з іншими одиницями мови в складні смислові та граматичні зв'язки. Основним засобом творення нових значень ФО є фразеологічне переосмислення – це повне/часткове образне перетворення значення прототипу фразеологізму, яке базується на семантичному зміщенні. Найважливіші типи переосмислення – порівняння, метафора та метонімія [4, с.11].

З точки зору відповідності, основні варіанти перекладу ФО варто поділяти на три групи: 1) ФО має в МП точний, не залежно від контексту повноцінний аналог; 2) ФО можна передати при перекладі з частковою відповідністю, звичайно з деякими відмінностями від повноцінного перекладу; 3) ФО не має в МП еквівалентів та аналогів. Як правило, перекладаючи фразеологізми англійської мови українською з використанням кольоронімів вживається точний відповідник лексеми на позначення кольору, наприклад:

black as coal – чорний як вугілля; *black ingratitude* – чорна невдячність; *red as blood* – червоний як кров; *Red Cross* – Червоний Хрест; *Red Book* – Червона книга; *like a red rag to a bull* – як червона ганчірка для бика; *as red as a lobster* – червоний, як рак; *blue blood* – блакитна кров; *white flag* – білий прапор; *a white crow* – біла ворона [2, с. 186, 98, 624, 90].

До другої групи фразеологізмів відносяться часткові еквіваленти, які мають подібні значення, але у них інший різновид образності внутрішньої форми. Вказані еквіваленти іноді називаються відносними фразеологічними еквівалентами. Вони відрізняються у МО певними показниками: *синонімічними компонентами, незначними змінами форми, зміною синтаксичної будови, іншою морфологічною сполучуваністю*. Наприклад: *paint a black picture* – в чорному кольорі; *be in a black book* – чорний список; *yellow belly* – жовтороте пташеня; *golden opportunity* – блискуча можливість; *kill the goose that laid/lays golden eggs* – вбити курку, що несе золоті яйця; *black diamonds* – чорне золото; *red as a cherry* – кров з молоком [2, с. 211, 624].

До третьої групи відносяться безеквівалентні фразеологізми. Для їх передачі іншою мовою застосовувати нефразеологічні способи перекладу.

Отже, нефразеологічний переклад передає дану ФО за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів мови перекладу. Такий спосіб передачі змісту фразеологізмів поширений тоді, коли жоден із фразеологічних еквівалентів використати неможна. При цьому з'являються певні втрати образності, експресивності, конотації. Варто розглянути такий приклад, з англ. мови *the grass is always greener on the other side of the hill* можна перекласти

майже дослівно, отримати осмислене прислів'я: *трава завжди зеленіша з іншого боку пагорбу*. Таким чином, описовий переклад ФО зводиться до перекладу не самого фразеологізму, а до його тлумачення. Це може бути пояснення, порівняння, опис, усі засоби, що передають в короткій формі зміст певної ФО. Варто розглянути наступні приклади: *be in the black* – бути в прибутку; *be in the red* – бути в збитку; *to come out of the red* – випутатися із боргів; *the bluesky law* – американський закон, який регулює продаж акцій та цінних паперів [2, с. 624, 439] та інші. У перспективі дослідження вивчення базових символічних кольорів для окремих етносів.

СИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
2. Кунин А. Англо-русский фразеологический словарь / А. Кунин. – Москва : Русский язык, 1984. – 942 с.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера: культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки / Ю. М. Лотман. – СПб. : Искусство, 2001.– 704 с.
4. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – М.: Русский язык, 1989. – 98 с.
5. Нідзельська Ю. М. Актуальні проблеми лінгвокультурології / Ю. М. Нідзельська Навчально-методичний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 84 с.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. Пособие / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
7. Тернер В. Ч. Проблема цветовой классификации в примитивных культурах / В. Ч. Тернер. – М.: Семиотика, 1972. – 476 с. ___